

Archaeological Missions, Local Realities and Communication

Pietro Militello
University of Catania, DISUM

The archaeological mission, due to its complex nature, enters into a close relationship with the context in which it operates, at all levels: institutional, scientific, economic, cultural as well as human. Archaeologists come into contact with local authorities, other archaeologists working in the area, communities in neighbouring countries, caretakers, workers, and economic and cultural operators. And this not only to request permits, accommodation, food, but also to recover the knowledge of the territory that only those who live in the area possess: the location of sites, memories of past and now forgotten discoveries.

The archaeologist is therefore not a tourist, nor a neutral figure. More so in Crete, because he/she investigates a past with which the Cretans have a deep connection: if the community of Tymbaki recognises itself in Haghia Triada, those of Kamilari and Petrokephali consider Festòs 'their' palace; when the municipalities of Messara were merged into two provinces, the names chosen were those of the most important archaeological sites, Gortina and Festòs.

The CEARC and local institutions

Excavating in these areas is therefore a privilege, but also a responsibility and a strong commitment that archaeologists have not shirked, with the result that after decades of constant presence, researchers from Catania have become part of the local community, establishing relationships of true friendship, which manifests itself in invitations to traditional festivals and important occasions, such as weddings and baptisms.

In Priniàs, the University of Catania with G. Rizza built the warehouses where the finds are kept, and guarantees their custody and use. In the 1990s, Rizza himself had a cast made of an important find (the so-called Tomb of Horses) that he donated to the municipality to create a local museum. Today, the Priniàs mission is collaborating for a new museum in a new place.

In Festòs, the collaboration with the Superintendency has become closer in recent years for the realisation of two projects: the establishment of a Museum of the Messara, characterised by a strong multimedia imprint, and the nomination of the palace of Festòs as a UNESCO site. In both, the CEARC (not only with its Catania components, but also from other universities) participated through the SAIA by providing data, information, reconstructions, videos, 3D images, and

explanatory panels. Finally, in 2019, a photographic exhibition project built from family photos in the possession of former workers and collaborators from the villages of Siva, Pitsidia, Petrokephali, and Kamilari was organised together with the municipal and ecclesiastical authorities. In the same year, a request for a twinning with Sicily was received from the municipality of Moiries, due to the constant relations over the past decades and the common cultural heritage. A special case of collaboration was the participation of Cretan potters in the workshop 'Dalla Matrice al Tornio' (2019) (UniCT, SAIA, Eforia), organised by S. Todaro with the SAIA and the Eforia of Herakleion, which provided the experience of the modern potter for the understanding of the activities of Minoan potters.

The involvement of Catanese scholars in the local reality, and the latter's appreciation for their work, is demonstrated by the awarding of honorary citizenship of Priniàs to Giovanni Rizza, and of Kamilari to Vincenzo La Rosa, who was also honoured with the Cross of the Apostles Paul and Titus.

The CEARC and the public

Due to their presence in Crete, it is inevitable that Catania's archaeologists come into contact with the public and tourists at such important sites as Festòs, Haghia Triada and Priniàs. Not rarely improvised visits are organised, but also tourists provide support, as in the case of a group of Czech tourists who supported us in a moment of technical difficulty with the use of a drone.

Engraved signs?

A special case in point is that of Filippo Monaco, an enthusiast of Ancient writing from Catania, who visited Festòs a few years ago and observed some drawings engraved on the surface of the great staircase accessing the Palace. The signs had never been described in publications about the Palace, probably because they were irregular and only visible in particular light conditions. His discovery was not believed at first, but then it had to be ascertained that the visitor's naive (i.e. spontaneous, unprejudiced) eye had been longer than that of generations of archaeologists. The signs existed, winding in a zigzag path that drew things (bull's paw) and squiggles. The discovery, published in the CEARC journal *Creta Antica*, led to a new interpretation of the stairway, which was not only an access path but probably also a performance space in which, we suppose, rituals were performed involving the pouring of a liquid to draw auspices based on the direction it took.

Its story is told in a documentary movie that can be viewed at <https://vimeo.com/465004431>.

Shared Outcomes

The results achieved by 'Il Palazzo e la Città (The Palace and the City) Project' were shared with both local institutions and the wider public. The CEARC in fact, through the SAIA, produced

webinars accessible from the SAIA website and on YouTube, and collaborated in the establishment of the Messarà Museum by providing materials and data. With the 'Digit@l Phaestos Project', it also plans to share data with the scientific community through the creation of a platform inspired by open-access principles.

Ongoing researches

Currently, the CEARC has the following projects underway in direction or collaboration:

- *'Dal villaggio neolitico alla campagna di età romana. Forme e sviluppo di un abitato'* (From the Neolithic village to the Roman-age countryside. Forms and development of a settlement). The five-year plan 2020-2025, approved by the Ministry of Greek Culture, involves the universities Ca' Foscari of Venice, UniNettuno, Genoa, Salerno, Rome 'La Sapienza', Udine, and the CNR-ISPC.
 - *'Città dei vivi, città dei morti. Il sito di Priniàs tra vecchi scavi e nuove ricerche'* (City of the living, city of the dead. The site of Priniàs between old excavations and new researches). The three-year project is directed by Antonella Pautasso (CNR-ISPC) with the participation of DISFOR (coordinator Eleonora Pappalardo).
 - *'Mobility, social integration and culture change in the Mediterranean Bronze Age'*. PRIN 2020 project directed by Elisabetta Borgna (University of Udine) with the participation of the University of Catania (Simona Todaro, Orazio Palio) and the CNR (M. Bettelli, A. Di Renzoni, M. Gori).
 - *'Timber in Minoan and Mycenaean Architecture (TiMMA)'*. Five-year project funded by the French Ministry of Culture (ANR-21-CE27-0029), directed by Sylvie Rougier-Blanc University Paris XII-Creteil (UPEC), in collaboration with L'École Française d'Athènes, CEARC, and several Greek universities.
 - *'DAEDALOS Conceptualising Processes of Monumental Architectural Creation in the Eastern Mediterranean Bronze Age'*. ERC project directed by Maud Devolder of the University of Ghent.
-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ, ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Pietro Militello, Πανεπιστήμιο της Κατάνια, DISUM

Η αρχαιολογική αποστολή, λόγω της πολυπλοκότητας της, συνάπτει στενή σχέση με το πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιείται, σε όλα τα επίπεδα: θεσμικό, επιστημονικό, οικονομικό, πολιτιστικό και ανθρώπινο. Οι αρχαιολόγοι έρχονται σε επαφή με τις τοπικές αρχές, με άλλους αρχαιολόγους που εργάζονται στην περιοχή, με κοινότητες γειτονικών πόλεων, με φροντιστές, εργαζόμενους, οικονομικούς και πολιτιστικούς φορείς. Και αυτό όχι μόνο για να ζητήσετε άδειες, διαμονή, φαγητό, αλλά και για να ανακτήσετε τη γνώση της περιοχής που κατέχουν μόνο όσοι ζουν επιτόπου: τοποθεσία τοποθεσιών, μνήμες από παλιές και τώρα ξεχασμένες ανακαλύψεις.

Ο αρχαιολόγος λοιπόν δεν είναι τουρίστας, ουδέτερη φιγούρα. Στην Κρήτη ακόμη περισσότερο γιατί ερευνά ένα παρελθόν με το οποίο οι Κρήτες έχουν βαθύ δεσμό: αν η κοινότητα του Τυμπακίου αναγνωρίζεται στην Αγία Τριάδα, αυτή του Καμηλαρίου και του Πετροκεφάλου θεωρεί το Φεστό «δικό τους» παλάτι. όταν οι δήμοι της Μεσαράς συγχωνεύτηκαν σε δύο επαρχίες, τα ονόματα που επιλέχθηκαν ήταν αυτά των σημαντικότερων αρχαιολογικών χώρων, της Γόρτινας και του Φεστού.

CEARC και τοπικά ιδρύματα

Η ανασκαφή σε αυτές τις περιοχές είναι επομένως ένα προνόμιο, αλλά και μια ευθύνη και μια ισχυρή δέσμευση στην οποία οι αρχαιολόγοι δεν απέφυγαν, με αποτέλεσμα μετά από δεκαετίες συνεχούς παρουσίας, οι ερευνητές από την Κατάνια να έχουν γίνει μέρος της τοπικής κοινότητας, δημιουργώντας πραγματική φιλία, η οποία εκδηλώνεται με προσκλήσεις σε παραδοσιακά πανηγύρια και σημαντικές εκδηλώσεις, όπως γάμους και βαπτίσεις.

Στο Priniàs, το Πανεπιστήμιο της Κατάνια με τον G. Rizza έχτισε τις αποθήκες όπου φυλάσσονται τα ευρήματα και εγγυάται την φύλαξη και χρήση τους, και στη δεκαετία του 1990 ο ίδιος ο Rizza είχε ένα γύψο από ένα σημαντικό εύρημα (το λεγόμενο Tomb of τα Άλογα) τα οποία δώρισε στον δήμο για τη δημιουργία τοπικού μουσείου. Σήμερα, η αποστολή Priniàs συνεργάζεται για μια νέα διάταξη του μουσείου σε μια νέα τοποθεσία.

Στο Festòs η συνεργασία με την Εποπτεία έχει γίνει πιο στενή τα τελευταία χρόνια για την υλοποίηση δύο έργων: αυτό της ίδρυσης ενός Μουσείου Messarà, που χαρακτηρίζεται από ισχυρό multimedia

αποτύπωμα, και αυτό της υποψηφιότητας του παλατιού Festòs ως χώρος της UNESCO. Το CEARC συμμετείχε και στα δύο (όχι μόνο με μέλη του από την Κατάνια, αλλά και από άλλα πανεπιστήμια) μέσω του SAIA, παρέχοντας δεδομένα, πληροφορίες, ανακατασκευές, βίντεο, τρισδιάστατες εικόνες, επεξηγηματικούς πίνακες. Τέλος, το 2019 ξεκίνησε ένα έργο έκθεσης φωτογραφίας, το οποίο οργανώθηκε επίσης με τις δημοτικές και εκκλησιαστικές αρχές, που χτίστηκε ξεκινώντας από οικογενειακές φωτογραφίες που ανήκουν σε πρώην εργάτες και συνεργάτες από τις πόλεις Σίβα, Πιτσίδα, Πετροκεφάλι, Καμηλάρι. Την ίδια χρονιά ελήφθη το αίτημα για αδελφοποίηση με τη Σικελία από τον Δήμο Μοιριών, λόγω των σταθερών σχέσεων των τελευταίων δεκαετιών και της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ιδιαίτερη περίπτωση συνεργασίας ήταν αυτή της συμμετοχής Κρητικών αγγειοπλαστών στο εργαστήριο Dalla Matrice al Tornio (2019) (UniCT, SAIA, Eforia), που διοργάνωσε ο S. Todaro με το SAIA και την Eforia Ηρακλείου που κατέστησε διαθέσιμη την εμπειρία του ο σύγχρονος αγγειοπλάστης για την κατανόηση των δραστηριοτήτων των Μινωικών αγγειοπλαστών.

Η εμπλοκή των μελετητών της Κατάνια στην τοπική πραγματικότητα και η εκτίμηση των τελευταίων για το έργο τους, καταδεικνύεται από την ανάθεση της επίτιμης ιθαγένειας του Priniàs στον Giovanni Rizza, του Kamilarì στον Vincenzo La Rosa, στον οποίο απονεμήθηκε και ο Σταυρός του Απόστολοι Παύλος και Τίτο.

Το CEARC και το κοινό

Λόγω της παρουσίας τους στην Κρήτη, είναι αναπόφευκτο οι αρχαιολόγοι της Κατάνια να έρθουν σε επαφή με το κοινό και τους τουρίστες σημαντικών τοποθεσιών όπως το Festòs, η Αγία Τριάδα και ο Priniàs. Δεν είναι ασυνήθιστο να διοργανώνονται πραγματικές αυτοσχέδιες επισκέψεις, αλλά και τουρίστες να παρέχουν υποστήριξη, όπως στην περίπτωση μιας ομάδας Τσέχων τουριστών που μας στήριξαν σε μια στιγμή τεχνικής δυσκολίας με τη χρήση του drone.

Χαραγμένα σημάδια

Αλλά μια ιδιαίτερη περίπτωση είναι αυτή του Filippo Monaco, λάτρη της αρχαίας γραφής, από την Κατάνια, ο οποίος επισκέφτηκε το Festòs πριν από μερικά χρόνια, παρατηρώντας τα σχέδια που ήταν χαραγμένα στην επιφάνεια της μεγάλης σκάλας πρόσβασης στο κτίριο. Οι πινακίδες δεν είχαν ποτέ περιγραφεί στις δημοσιεύσεις για το κτίριο, πιθανώς επειδή ήταν ακανόνιστες και ορατές μόνο σε συγκεκριμένες συνθήκες φωτός. Η ανακάλυψή του δεν έγινε πιστευτή στην αρχή, αλλά στη συνέχεια διαπιστώθηκε ότι το αφελές (δηλαδή αυθόρμητο, όχι προκατειλημμένο) μάτι του επισκέπτη ήταν μεγαλύτερο από αυτό των γενεών αρχαιολόγων. Τα σημάδια υπήρχαν, ξετυλίγονταν σε ένα ζιγκ-ζαγκ μονοπάτι που σχεδίαζε αντικείμενα (πόδι ταύρου) και κουκκίδες. Η ανακάλυψη, που δημοσιεύτηκε

στο περιοδικό CEARC "Creta Antica", οδήγησε σε μια νέα ερμηνεία της σκάλας, η οποία δεν ήταν μόνο μια διαδρομή πρόσβασης, αλλά πιθανώς και ένας τόπος παράστασης στον οποίο φανταζόμαστε ότι πραγματοποιούνταν τελετουργίες που περιλάμβαναν την πληρωμή ενός υγρού για να τραβήξει αιγίδα με βάση την κατεύθυνση που έπαιρνε.

Η ιστορία του λέγεται σε μια ταινία ντοκιμαντέρ που είναι ορατή στη διεύθυνση <https://vimeo.com/465004431>.

Κοινόχρηστα αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το έργο Il Palazzo e la Città κοινοποιήθηκαν τόσο με τα τοπικά ιδρύματα όσο και με το ευρύτερο κοινό. Μάλιστα, το CEARC, μέσω του SAIA, έχει δημιουργήσει διαδικτυακά σεμινάρια προσβάσιμα από την ιστοσελίδα του SAIA και στο youtube και συνεργάστηκε για την ίδρυση του Μουσείου Μεσαρά παρέχοντας υλικό και δεδομένα. Με το έργο Digit@1, η Phaestos σχεδιάζει επίσης να μοιραστεί δεδομένα με την επιστημονική κοινότητα μέσω της δημιουργίας μιας πλατφόρμας εμπνευσμένης από τις αρχές της Ανοιχτής Πρόσβασης.

Έρευνα σε εξέλιξη

Επί του παρόντος, το CEARC έχει τα ακόλουθα έργα υπό διαχείριση ή συνεργασία:

Festòs: Από το νεολιθικό χωριό στη ρωμαϊκή ύπαιθρο. Μορφές και ανάπτυξη κατοικημένης περιοχής. Το πενταετές πρόγραμμα 2020-2025, που εγκρίθηκε από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού, προβλέπει τη συμμετοχή των πανεπιστημίων Ca' Foscari της Βενετίας, του UniNettuno, της Γένοβας, του Σαλέρνο, της Ρώμης «La Sapienza», του Udine και του CNR-ISPC.

Città dei vivi, città dei morti. Η τοποθεσία Πρινιά μεταξύ παλαιών ανασκαφών και νέων ερευνών. Το τριετές έργο σκηνοθετεί η Antonella Pautasso (CNR-ISPC) με τη συμμετοχή του DISFOR (συντονίστρια Eleonora Pappalardo).

Κινητικότητα, κοινωνική ένταξη και αλλαγή κουλτούρας στη Μεσογειακή Εποχή του Χαλκού. Έργο PRIN 2020 σε σκηνοθεσία Elisabetta Borgna (Πανεπιστήμιο του Udine) με τη συμμετοχή του Πανεπιστημίου της Κατάνια (Simona Todaro, Orazio Palio) και του CNR (M. Bettelli, A. Di Renzoni, M. Gori).

Ξυλεία στη Μινωική και Μυκηναϊκή Αρχιτεκτονική (TiMMA)

Πενταετές έργο χρηματοδοτούμενο από το Υπουργείο Πολιτισμού της Γαλλίας (ANR-21-CE27-0029), σε σκηνοθεσία Sylvie Rougier-Blanc University Paris XII-Creteil (UPEC), σε συνεργασία με την L'École Française d'Athènes, την CEARC και πολλούς πανεπιστήμια ελληνικά.

DAEDALOS Conceptualising Processes of Monumental Architectural Creation in the Eastern Mediterranean Bronze Age, ERC Project σε σκηνοθεσία Maud Devolder του Πανεπιστημίου της Γάνδης.